

ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГРАБЧУК Інна Францівна

УДК 658:338.432:650

**ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
КОРМОВИРОБНИЦТВА**

**08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Вінниця - 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Житомирському національному агроекологічному університеті Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, професор,
заслужений економіст України
Павловська Людмила Денисівна,
Житомирський національний
агроекологічний університет, професор
кафедри економіки АПК

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, с. н. с.
Шпикуляк Олександр Григорович
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»
Національної академії аграрних наук України,
завідуючий відділом науково-організаційного
забезпечення та координації досліджень;

кандидат економічних наук
Поліщук Олександр Анатолійович
Вінницький торговельно-економічний
інститут Київського національного
торговельно-економічного університету,
доцент кафедри фінансів

Захист відбудеться « 3 » червня 2011 р. о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.05.854.03 у Вінницькому національному аграрному університеті за адресою: 21008, м. Вінниця, вул. Сонячна 3, ауд. 2220.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Вінницького національного аграрного університету за адресою: 21008, м. Вінниця, вул. Сонячна 3, ауд. 3214.

Автореферат розісланий « 29 » квітня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.О. Пчелянська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Державна політика щодо відродження вітчизняного аграрного сектора створює позитивні передумови для підвищення рівня ефективності всіх галузей сільського господарства. З появою нових орієнтирів щодо відродження галузі тваринництва особливої пріоритетності набуває науковий і практичний пошук стратегії інноваційного розвитку кормовиробництва, обрання напрямів, форм і методів її реалізації з метою підвищення ефективності галузі. За рівнем розвитку вітчизняне кормовиробництво відстає від країн-членів світового господарського співтовариства внаслідок екстенсивного, надто ресурсо- і природозатратного та екологонебезпечного господарювання. Це суттєво впливає на процес виробництва якісної продовольчої сировини та продуктів харчування тваринного походження й формування продовольчої безпеки держави.

Питанням виявлення економічних, екологічних та організаційно-технологічних резервів підвищення ефективності виробництва і використання кормів в Україні присвячені роботи П. Березівського, І. Бондарчука, В. В'юна, В. Гришка, В. Долинського, О. Єрмакова, М. Карамана, П. Кропа, М. Куліша, Л. Мармуль, Л. Павловської, В. Перегуди, В. Славова, Я. Сибаль, І. Топіхи, О. Ходаківської, Г. Черевка та інших вчених економістів-аграрників. Ґрунтовне дослідження окремих аспектів інноваційного розвитку й ефективності інновацій в агропромисловому виробництві здійснили у своїх працях вітчизняні науковці: В. Бойко, А. Гайдучий, В. Геєць, М. Дем'яненко, О. Дацій, М. Зубець, О. Крисальний, М. Кропивко, С. Покропивний, О. Поліщук, Г. Підлісецький, П. Саблук, Є. Ходаківський, О. Шпикуляк, В. Юрчишин, а також іноземні: Л. Водачек, П. Еліот, Ю. Морозов, Б. Твісс, Р. Фатхудинов, Й. Шумпетер та інші. Їх праці є ґрунтовними, однак аналіз теорії та практики підвищення ефективності інновацій у кормовиробництві вказує на низку невирішених проблем, а саме: слабку адаптацію й низьку інноваційну активність сільськогосподарських підприємств, безсистемність впровадження нововведень, недосконалість економічного механізму управління інноваційними процесами, відсутність в аграрному виробництві висококваліфікованих менеджерів із досвідом просування інновацій та інші. З огляду на це виникає потреба у розробці теоретико-методологічних і прикладних аспектів щодо застосування інноваційної складової у кормовиробництві, яка сприятиме зростанню ефективності галузі. Необхідність наукової розробки зазначених проблем і зумовило вибір даної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Житомирського національного агроекологічного університету за темою «Розробити і обґрунтувати стратегічні напрями та пріоритети пореформеного розвитку аграрного сектора Північно-Західного регіону України» (номер державної реєстрації 0104U008697). У відповідності до зазначеної теми дисертантом досліджено вплив інновацій на ефективність кормовиробництва, розроблено пропозиції щодо активізації інноваційної діяльності у зазначеній галузі.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності кормовиробництва на інноваційній основі.

Досягнення зазначеної мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- узагальнити теоретичні положення щодо сутності та змісту ефективності кормовиробництва з використанням інновацій в аграрному виробництві;
- обґрунтувати та розробити методичні підходи до оцінки ефективності інновацій у кормовиробництві;
- дослідити основні тенденції становлення та розвитку ринку кормів;
- ідентифікувати основні проблеми використання інновацій у кормовиробництві всіх категорій господарств;
- визначити інноваційну складову механізму підвищення ефективності виробництва кормів та її організаційне забезпечення;
- обґрунтувати концептуальну модель формування регіонального кормового кластеру з метою удосконалення економічних внутрішньогалузевих взаємовідносин між підприємствами галузі для підвищення ефективності інновацій у кормовиробництві;
- розробити модель оптимізації ефективності кормовиробництва за рахунок впровадження інноваційних кормових культур.

Об'єктом дослідження є процеси формування та забезпечення ефективності кормовиробництва за рахунок інноваційної складової.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних і прикладних проблем зростання ефективності кормовиробництва на основі інноваційного розвитку галузі.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є *діалектичний метод* пізнання та *системний підхід* до вивчення економічних явищ. У процесі дослідження застосовувалися *загальнонаукові та спеціальні методи* економічних досліджень. За допомогою *абстрактно-логічного методу, зокрема прийомів узагальнення, аналогії і співставлення, індукції та дедукції* визначено поняття «ефективність кормовиробництва». *Метод теоретичного узагальнення* використовувався для здійснення критичного аналізу результатів досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених стосовно обґрунтування методів оцінки ефективності кормовиробництва на інноваційній основі. При аналізі сучасного стану та тенденцій розвитку ринку кормів *використано статистико-економічний метод, зокрема його прийоми – графічний, порівняння, індексний, рядів динаміки, структурний аналіз;* для розробки *лінійної багатофакторної моделі* з використанням прикладних комп'ютерних програм *математичне моделювання.* За допомогою *методу DEA (аналізу оболонки даних)* визначено інтегральний показник ефективності кормовиробництва. Використання *статистичних рівнянь залежностей* дозволило встановити зв'язок між економічним станом кормовиробництва в сільськогосподарських підприємствах та інноваційними процесами, що стало основою для вибору напрямів підвищення ефективності кормовиробництва. *Монографічний метод* використовувався для

вивчення досвіду досягнутої ефективності кормовиробництва в окремих підприємствах. *За допомогою методу соціологічних опитувань* проведено обстеження діяльності особистих селянських господарств і сільськогосподарських підприємств, які здійснюють виробництво кормів. При здійсненні прогностичних розрахунків подальшого підвищення ефективності кормовиробництва використано *оптимізаційну модель*, що дозволило розрахувати мінімум площ сільгоспугідь для виробництва необхідної кількості кормів з традиційних та інноваційних кормових культур та максимум окупності кормів вартістю товарної продукції тваринництва.

Інформаційними джерелами дослідження слугували Закони України, постанови Кабінету Міністрів та Укази Президента, чинні офіційні матеріали Державного комітету статистики України, Головного управління агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації, Головного управління статистики у Житомирській області, власні матеріали соціологічних досліджень, первинна документація сільськогосподарських підприємств, періодичні видання, праці вітчизняних і зарубіжних вчених-аграрників та фахівців з проблеми дослідження, а також інформаційні ресурси світової комп'ютерної мережі «Інтернет».

Наукова новизна дослідження полягає у розвитку та удосконаленні теоретичних положень і методичних засад, що пов'язані з оцінюванням і забезпеченням ефективності кормовиробництва. Основні результати дослідження, що визначають його наукову новизну, полягають у наступному:

вперше:

– запропоновано методичний підхід до оцінки ефективності кормовиробництва на інноваційній основі, який ґрунтується на визначенні інтегрального показника ефективності кормовиробництва за методом DEA (аналіз оболонки даних), що дозволяє за рахунок оптимізації посівної площі та визначення коефіцієнта ефективності інновацій кормовиробництва здійснювати прогноз результативності галузі на перспективу;

удосконалено:

– трактування поняття «ефективність кормовиробництва», що на відміну від існуючих полягає у здатності галузевої системи до максимального виробництва високоякісних кормів за умови застосування інновацій для економії витрат і збереження ресурсів;

– методику оцінки інноваційного потенціалу кормовиробництва, яка передбачає використання окремих інформативно доступних показників – матеріальних затрат та розміру амортизації на одного працівника, що дає змогу визначити інвестиційну привабливість і основні ризики зменшення економічної ефективності галузі;

– методичні підходи щодо встановлення рівня взаємозв'язку між обсягами і інноваційністю кормовиробництва, яке базується на основі аналізу кон'юнктури ринку кормів із застосуванням моделей статистичних рівнянь залежностей, що уможливорює прогнозування пропозиції кормів на перспективу;

дістали подальшого розвитку:

– організаційно-економічний механізм формування кормового кластеру, як науково-виробничого об'єднання географічно локалізованих та взаємопов'язаних виробників, компаній постачальників, сервісних, наукових і проектних організацій, які розташовані в одному регіоні, технологічно пов'язані один з одним, є взаємозалежними на ринку кормів та мають на меті спільне виробництво і реалізацію інноваційної кормової продукції;

– пропозиції щодо використання в практичній діяльності оптимізаційної моделі підвищення ефективності кормовиробництва за рахунок впровадження кормових культур інноваційного змісту.

Практичне значення одержаних результатів. Застосування викладених у дисертаційній роботі науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності кормовиробництва, дає можливість здійснювати комплекс заходів щодо вдосконалення відносин між суб'єктами господарювання та забезпечити галузь тваринництва високоякісними кормами.

Запропоновані заходи щодо підвищення ефективності кормовиробництва на інноваційній основі прийнято до впровадження Головним управлінням агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації (довідка № 1408/5 від 23.06.2010 р.). Рекомендації автора щодо підвищення ефективності галузі кормовиробництва за рахунок інновацій прийнято до впровадження у СВК «Ружинський» Ружинського району Житомирської області (довідка № 132 від 10.06.2010р.). Основні теоретичні та практичні результати підвищення ефективності кормовиробництва на інноваційній основі використовуються у Житомирському національному агроекологічному університеті при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» для підготовки студентів економічних спеціальностей (довідка № 1166 від 24.06.2010 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням і одноосібною науковою працею, в якій викладено підхід автора до розв'язання наукового завдання – розробки методологічних підходів щодо формування інноваційної складової ефективності кормовиробництва та визначення на цій основі ефективної системи виробництва кормів. Наукові результати даного дослідження належать особисто автору і є його внеском у розвиток науки, зокрема такої її галузі як «економіка підприємства і АПК».

Апробація результатів дослідження. Основні наукові результати дисертаційної роботи пройшли апробацію на 11 міжнародних, регіональних та міжвузівських науково-практичних конференціях, зокрема на: Міжнародній науково-практичній конференції «Зрівноважений розвиток регіонів в умовах глобалізації» (м. Житомир, 15-17 квітня 2010 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи» (м. Житомир, 3-4 червня 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Формування конкурентних переваг аграрної продукції в умовах глобалізації економіки» (м. Житомир, 14-16 травня 2009 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій

10-річчю факультету аграрного менеджменту «Розвиток агробізнесу в Україні: проблеми, пріоритети, перспективи» (м. Житомир, 25-27 березня 2010р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції та VII Пленумі Спілки економістів України «Агропромисловий комплекс України: стан та перспективи розвитку» (м. Житомир, 26 вересня 2008 р.); міжфакультетських науково-практичних конференціях молодих вчених Державного агроекологічного університету «Формування стратегії регіонального АПК» (м. Житомир, 11 травня 2006 р., 31 травня 2007 р., 30 травня 2008 р., 14 травня 2010 р.); науково-практичній конференції «Молодь і освіта. Європейський вибір» (м. Житомир, 16 березня 2007 р.); міжвузівській студентській науково-практичній конференції «Молодь України в соціально-економічних процесах ХХІ століття» (м. Житомир, 15 квітня 2009 р.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковані у 15 наукових працях загальним обсягом 4,1 д. а., з них: 5 статей – у фахових виданнях.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 257 сторінок комп'ютерного тексту, який включає 29 таблиць, 32 рисунки на 32 сторінках, додатки на 48 сторінках та 227 використаних джерел на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «**Інноваційний розвиток галузі кормовиробництва як фактор підвищення ефективності**» узагальнено основні підходи до визначення сутності ефективності виробництва; удосконалено трактування поняття ефективності кормовиробництва та окреслено форми прояву ефективності за визначеними ознаками; систематизовано чинники впливу на ефективність галузі; узагальнено економічні аспекти інноваційної складової кормовиробництва; сформовано методику для прогнозної оцінки ефективності інновацій у кормовиробництві.

В економічній науці існують різні тлумачення сутності ефективності виробництва. На основі аналізу та інтерпретації існуючих в науковій літературі трактувань пропонується авторське тлумачення ефективності кормовиробництва як здатності галузевої системи до максимального виробництва високоякісних кормів за умови застосування інновацій для економії витрат і збереження ресурсів.

Досягнення ефективного кормовиробництва у сільськогосподарських підприємствах визначається сукупністю чинників, які прийнято класифікувати за трьома групувальними ознаками. За першою ознакою – джерелами підвищення ефективності кормовиробництва, досягається: зростання продуктивності праці в цій галузі, зниження трудомісткості, фондомісткості і матеріаломісткості кормової продукції, поліпшення використання природних кормових ресурсів.

За ознакою впливу на характер економічного відтворення галузі передбачається: прискорення темпів науково-технічного прогресу в галузі (створення нових і удосконалення існуючих технологій вирощування кормових

культур, нових сортів і сумішок кормових культур, новітньої техніки, прогресивних методів і форм організації кормовиробництва; дотримання науково обґрунтованої структури посівів зернофуражних і кормових культур та організація раціонального використання кормів. Найбільш важливою слід вважати класифікацію чинників за місцем їх реалізації у системі виробництва (третя ознака). В цьому зв'язку прийнято виділяти сукупність прояву чинників у внутрішньому і зовнішньому середовищі. До внутрішніх чинників належать: технології, техніка та машини, працівники, організація виробництва кормів, методи роботи і стиль управління у кормовиробництві. На рівень ефективності у кормовиробництві непрямий вплив мають і зовнішні чинники, а саме: здійснювана державою економічна і соціальна політика, нормативно-правове забезпечення, фінансові заходи і стимули, встановлені економічні правила і нормативи, створення ринкової, виробничої, інноваційної і соціальної інфраструктури тощо.

Врахування дії чинників дозволяє формувати двовекторний підхід до розвитку кормовиробництва: за раціонального використання ресурсів, (що є властивим для класичної системи виробництва), та впровадження інноваційних організаційно-управлінських, технологічних та економічних рішень на кожному етапі виробництва, заготівлі та використання кормів, (що характеризує інноваційну систему). Враховуючи вище зазначене, запропоновано класично-інноваційну систему кормовиробництва (рис.1). Послідовність реалізації цієї моделі проявляється у такій системі дій: з орієнтацією на замовлення споживачів визначаються обсяги виробництва кормових ресурсів за асортиментом і дотриманням вимог міжнародних та державних стандартів щодо їх якості; для досягнення прогнозованих обсягів виробництва кормів, проводиться достовірна та реальна оцінка виробничих ресурсів за зонами Полісся та Лісостепу. Це дозволяє впроваджувати новітню техніку, прогресивні технології, інноваційні кормові культури, що забезпечує ефективне використання біокліматичного і ґрунтового потенціалів. Оптимізація кормових площ та удосконалення структури кормових посівів обраховується за інтегральним показником ефективності кормових культур. Цей показник у досліджуваній галузі дозволяє здійснювати управління кормовиробництвом в напрямі підвищення економічної ефективності (зростання урожайності, зниження трудомісткості і собівартості 1 ц к. од.), зменшення екологічного (вмісту шкідливих речовин, важких металів, нітратів і нітритів, біологічно-токсичних речовин) та енергетичного навантажень (коефіцієнт енергоємності кормових культур).

Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що інноваційний чинник став стратегічним, основоположним засобом розвитку галузі. При цьому інноваційною складовою в кормовиробництві є процес створення у результаті наукових дослідів та впровадження в господарській практиці нових сортів кормових культур, новітніх наукоємних технологій виробництва, заготівлі та зберіганні кормів, використання більш ефективних нових добрив і засобів захисту кормових культур, передових форм організації виробництва та управління галуззю кормовиробництва, що дозволяє підвищити її ефективність.

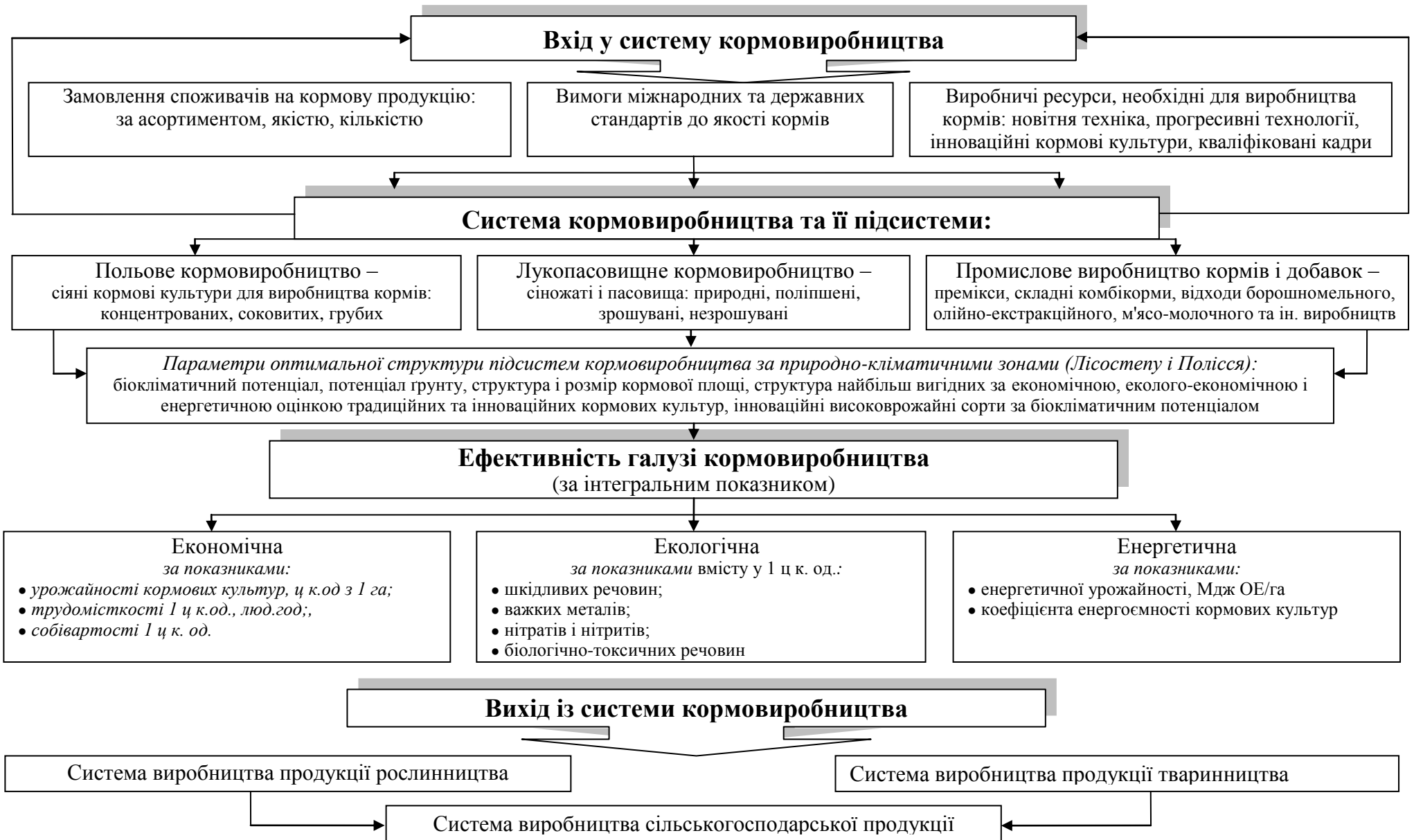

Рис. 1. Класично-інноваційна система кормовиробництва та її зв'язок з виробництвом сільськогосподарської продукції

Вирішення завдань щодо підвищення результативності кормовиробництва пов'язане з необхідністю розробки методики оцінки ефективності інновацій у галузі. Всебічні підходи до визначення і застосування системи показників, які визначають рівень ефективності кормовиробництва сільськогосподарських підприємств, здебільшого зорієнтовані на кількісну оцінку співвідношення результатів і витрат, що є підґрунтям для повного відображення масштабів виробництва суб'єкта господарювання. З метою здійснення більш поглибленого, комплексного аналізу ефективності кормовиробництва сільськогосподарських підприємств необхідно поєднувати загальноприйняті методи її визначення із методом DEA (аналізом оболонки даних). Сутність такої методики полягає у дослідженні результату діяльності підприємств у кормовиробництві із врахуванням ефективності використання інновацій, що дозволяє спрогнозувати на перспективу оптимальну кількість та структуру ресурсів, необхідних для виробництва оптимального обсягу кормів.

Зазначені концептуальні підходи до вирішення окресленої у дослідженні проблеми дозволяють на системній основі науково обґрунтувати доцільність та необхідність використання інновацій у кормовиробництві.

У другому розділі «**Динаміка економічного відтворення кормовиробництва на інноваційній основі**» здійснено діагностику кон'юнктури ринку кормів, визначено рівень інноваційності кормовиробництва у всіх категоріях господарств та її вплив на ефективність галузі; окреслено основні проблеми, що гальмують інноваційний розвиток кормовиробництва.

Стабільність функціонування ринку кормів залежить від стану розвитку кормовиробництва. В Україні протягом 2005-2009 рр. ця галузь характеризується негативними тенденціями: скорочення посівних площ на 28,9% і зменшення урожайності кормових культур на 6,7% призвело до зменшення валового виробництва кормів у перерахунку на кормові одиниці на 12%. Зокрема, в Житомирській області за рахунок скорочення посівних площ на 40,7% та незначного підвищення врожайності на 12,6% виробництво кормів у всіх категоріях господарств зменшилося на 33,3% (табл.1).

Результати факторного аналізу показують, що найбільший позитивний вплив на показники валового збору кормів у всіх категоріях господарств мали господарства населення, в яких валовий збір кормів збільшився на 35,8%, у тому числі за рахунок підвищення урожайності – на 94,6%. У сільськогосподарських підприємствах валовий збір кормових культур зменшився на 28% за рахунок скорочення площ. Наведені вище чинники сприяли зменшенню пропозиції кормів в області за період 2005-2009 рр. на 328 тис. т к. од., або на 20,1%.

Слід зазначити, що триває тенденція до скорочення попиту кормів на 272 тис. т к. од., або на 19,2%. При цьому темпи скорочення використання кормів сільськогосподарськими підприємствами у порівнянні з господарствами населення вищі на 18,7%.

Таблиця 1

Динаміка посівних площ, урожайності та виробництва кормів

Показник	Роки					2009 р. у % до 2005 р.
	2005	2006	2007	2008	2009	
Україна						
Площа кормових культур в усіх категоріях господарств, тис.га	3738	3277	3028	2752	2658	71,1
Частка посівів кормових культур у посівній площі, %	15,8	14,4	12,7	11,6	10,8	-
Урожайність кормових культур, ц к. од/га	20,8	20,0	19,6	20,2	19,4	93,3
Валове виробництво кормів, тис. т к. од	7836	7629	7549,6	7162,2	6897,0	88,0
Житомирська область						
Площа кормових культур в усіх категоріях господарств, тис.га	309,1	249,0	213,9	200,1	183,2	59,3
Частка посівів кормових культур у посівній площі, %	36,8	38,3	33,7	30,9	27,6	-
Урожайність кормових культур, ц к. од/га	19,9	21,6	22,1	19,5	22,4	112,6
Валове виробництво кормів, тис. т к. од	614,8	537,8	473,1	389,3	410,2	66,7

Для розуміння основних проблем, що існують на ринку кормів, та виявлення чинників, які зумовлюють ці проблеми, а також з метою подальшого формування стратегії розвитку кормовиробництва в умовах становлення ринкових відносин здійснено багатофакторний аналіз розвитку ринку кормів. Встановлено, що пропозицію кормів стимулюють: ціни на дизельне паливо – на 36%, мінеральні добрива – на 35%, ціни на корми – на 16% та оплата працівників галузі кормовиробництва – на 10%. Обсяги споживання кормів найбільше залежать від наявності поголів'я – на 40%, цін на корми – на 39% та виробництва продукції тваринництва з опосередкованим показником продуктивності тваринництва – на 21%. Оскільки еластичність ціни щодо попиту була значно більшою, ніж пропозиції, то зменшення попиту практично визначило суттєве зменшення реальної ціни на корми на вітчизняному ринку. Отже, важливим чинником, який впливає на попит і пропозицію кормів, є ціна, від якої залежить ефективність функціонування галузі.

Визначальними внутрішніми факторами ефективності галузі кормовиробництва є його ресурсозабезпеченість і якість управління щодо використання цих ресурсів. У роботі вирішення проблеми оптимізації ефективності кормовиробництва було здійснено за допомогою методу аналізу оболонки даних на прикладі 14 господарств Ружинського району (зона Лісостепу) та 25 господарств Ємільчинського району (зона Полісся).

Продуктивність факторів виробництва кормів є вихідною формою ефективності, тому зміни у кормовиробництві більш детально проаналізовано за допомогою проведеного аналізу загальної продуктивності (Малмквіст-індексу) (рис.2).

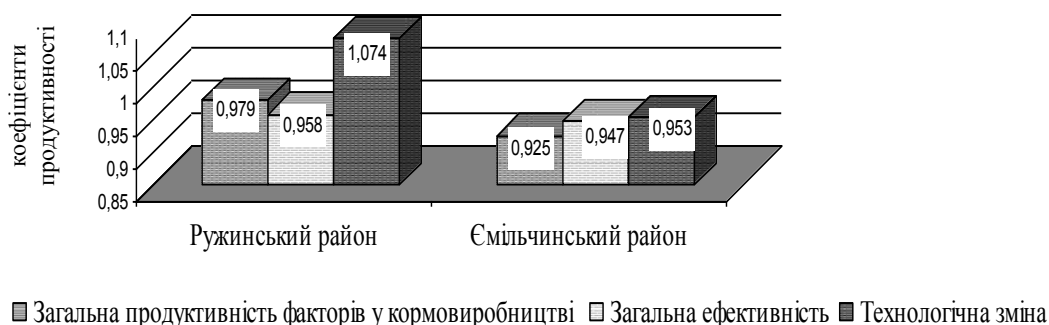

Рис. 2. Продуктивність факторів у кормовиробництві сільськогосподарських підприємств Ружинського та Ємільчинського районів за 2005-2009 рр.

У результаті дослідження встановлено, що зниження загальної продуктивності факторів кормовиробництва сільськогосподарських підприємств Ружинського району на 2,1% та Ємільчинського на 7,5%, пояснюється негативною зміною загальної ефективності на 4,2% і 5,3% відповідно. Що ж стосується технологічної зміни, то її зростання на 7,4% у господарствах Ружинського району пояснюється інтересом до інноваційних процесів у кормовиробництві.

З метою поглибленого аналізу ефективності кормовиробництва визначено технічну, аллокативну та загальну економічну ефективність за умови змінного ефекту масштабу для кожного підприємства вказаної сукупності (табл.2).

Таблиця 2

Розподіл сільськогосподарських підприємств Ружинського та Ємільчинського районів за досягнутими значеннями загальної економічної ефективності в середньому за 2005-2009 рр.

Коефіцієнти ефективності	Ружинський район			Ємільчинський район		
	Технічна ефективність	Аллокативна ефективність	Загальна економічна ефективність	Технічна ефективність	Аллокативна ефективність	Загальна економічна ефективність
1. До 0,20	–	–	–	–	2	3
2. 0,21 – 0,40	–	–	–	1	5	3
4. 0,41 – 0,60	–	4	6	2	6	8
6. 0,61 – 0,80	2	4	3	4	7	4
8. 0,81 – 1,00	12	6	5	18	5	7
Середнє значення коефіцієнта ефективності	0,963	0,834	0,803	0,837	0,736	0,616

Вищенаведене підкреслює, що інноваційна діяльність у кормовиробництві області залишається на низькому рівні (табл. 3).

Таблиця 3

**Показники інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств
у галузі кормовиробництва Житомирської області**

Показник	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009 р. до 2005 р. +; -
Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од.	154	146	131	127	114	- 40
У % до загальної кількості	11	9,8	9,1	8,5	8	-3
Кількість освоєних нових видів техніки, од.	96	112	138	153	161	+ 65
Кількість впроваджених нових технологічних процесів, од.	16	19	19	21	24	+ 8
З них: ресурсозберігаючих, од.	10	10	11	15	18	+ 8
Освоєно виробництво нових видів продукції, од.	7	6	10	9	12	+ 5
Наукомісткість продукції, %	5,3	3,1	3,4	4,8	5,6	+ 0,2

Кількість інноваційно-активних сільськогосподарських підприємств у галузі кормовиробництва у 2009 р. порівняно з 2005 р. скоротилася на 26 %, а в порівнянні з 2008 р. – на 10 %. На здійснення інновацій у кормовиробництві сільськогосподарських підприємств у 2009 р. було витрачено майже 542 тис. грн., що на 70 тис. грн. більше ніж у 2005 р. На впровадження інновацій у перерахунку на один гектар посіву кормових культур витрачалося лише 121,4 грн., що становить лише 14 % до потреби.

Рівень інноваційної активності сільськогосподарських товаровиробників у кормовиробництві залежить від фінансових можливостей суб'єктів господарювання. Дослідженням встановлено, що основним джерелом внутрішніх інвестиційних ресурсів в основний капітал є власні кошти підприємств, за рахунок яких освоєно 88,2 % капіталовкладень. Загалом у структурі інвестицій галузі кормовиробництва частка в основний капітал зменшилася з 61,2 % у 2005 р. до 55,3 % у 2009 р.

Проведені дослідження свідчать, що впровадження інновацій у кормовиробництво стримується недосконалістю державного регулювання в частині: створення дієвої законодавчої бази; розвитку конкурентного середовища; надання пріоритетної підтримки розвитку науки, освіти та поширення інновацій; захисту інтелектуальної власності; формування інноваційної інфраструктури; зменшення імпортової неякісної кормової продукції; забезпечення орієнтації галузевих науково дослідних інститутів на створення сучасних технологій виробництва, заготівлі та зберігання кормових ресурсів; посилення інтеграції науково-дослідної діяльності; впровадження дієвих механізмів застосування та передачі технологій.

Ідентифікація чинників та оцінка їх впливу на підвищення ефективності кормовиробництва зумовлюють напрями пошуку шляхів локалізації негативних наслідків та стимулюють до впровадження інновацій.

У третьому розділі «Інноваційні перспективи підвищення ефективності виробництва кормів» визначено основні напрями формування ефективного інноваційного середовища у кормовиробництві, запропоновано методичний підхід до оцінки інтегрального показника ефективності інновацій, розроблено механізм формування кластеру кормової продукції, запропоновано економетричну модель оптимізації інноваційних кормових культур, що дозволяє спрогнозувати результативність галузі на перспективу.

У результаті вибіркового соціологічного опитування сільськогосподарських виробників усіх категорій господарств з'ясовано, що майже половина їх прагне зміцнювати кормову базу (48% респондентів сільськогосподарських підприємств, 44% – особистих селянських господарств). Головними напрямками виходу із затяжної кормової кризи 26 % сільськогосподарських виробників вбачають у впровадженні високопродуктивних сортів кормових культур, 21% – у розширенні площ під кормовими культурами з дотриманням високопродуктивних сівозмін та 10% – у використанні перспективних технологій виробництва. Доведено, що найбільш активним напрямом розвитку інноваційного процесу у кормовиробництві на сучасному етапі є впровадження нових сортів кормових культур, які дозволяють збільшити обсяги виробництва кормів і зменшити їх собівартість. На відміну від традиційної оцінки ефективності вирощування кормових культур запропоновано комплексну оцінку ефективності вирощування кормових культур за методом DEA (вперше), що дає можливість ранжувати переваги інноваційних кормових культур над традиційними сортами (табл. 4).

Таблиця 4

Переваги інноваційних кормових культур над традиційними

Назва культури	Економічна ефективність	Екологічна ефективність	Енергетична ефективність	Інтегральний показник ефективності	Місце за ефективністю
Інноваційні кормові культури					
Галега	1,000	1,000	0,511	0,511	1
Пелюшко-вівсяна суміш	0,767	0,782	0,791	0,474	2
Ярі тритикале з сераделлою і пелюшкою	0,755	0,772	0,799	0,466	3
Люпин з овсом і пелюшкою	0,617	0,734	0,770	0,350	4
Пелюшка з тритикале	0,556	0,614	0,257	0,088	5
Пайза з редькою олійною	0,377	0,427	0,120	0,019	6
Пелюшка з тритикале і люпином	0,419	0,480	0,418	0,084	7
Люпин з овсом і пелюшкою	0,744	0,807	0,106	0,064	8
Овес з амарантом	0,932	0,997	0,076	0,071	9
Овес з амарантом і сераделлою	0,597	0,663	0,067	0,027	10
Пайза з пелюшкою	0,558	1,000	0,052	0,029	11
Пайза з редькою і сераделлою	0,610	0,753	0,249	0,114	12
Озимі тритикале з ріпаком озимим	0,549	0,632	0,729	0,253	13
Традиційні кормові культури					
Люцерна	0,470	0,520	0,474	0,116	14
Сумішка люцерни із злаковими травами	0,465	0,482	0,488	0,109	15
Конюшина червона	0,451	0,480	0,427	0,092	17
Сумішка конюшини червоної із злаковими травами	0,453	0,481	0,428	0,093	16
Еспарцет	0,456	0,481	0,412	0,090	18
Буркун білий	0,461	0,482	0,313	0,070	19

З досліджуваної сукупності кормових культур найбільші переваги мають: галега, пелюшко-вівсяна суміш, ярі тритікале з сераделлою і пелюшкою. Доведено їх перспективність у вирішенні проблеми збільшення виробництва кормів і протеїну для тваринництва, оскільки вони за кормовою цінністю й виходом корму з гектара випереджають традиційні культури у 2-3 рази, є добрим попередником, у чистих посівах ростуть до 14 років, у травостоях зі злаковими – 7-8 років і заощаджують витрати економічних ресурсів у 3-4 рази.

В роботі обґрунтовано необхідність впровадження нових конкурентоспроможних технологій вирощування кормових культур, які за допомогою коефіцієнта комплексної оцінки їх конкурентоспроможності дозволяють встановити доцільність використання факторів інтенсифікації (добрив, пестицидів) і дозволяють визначити переваги нових технологій щодо базових, які за умови застосування системи захисту рослин мають чітко виражений інтенсивний напрям.

З огляду можливостей впровадження інноваційної складової за допомогою методу статистичних рівнянь залежностей, доведено її кількісний вплив на рівень виробництва кормів. Вибіркова сукупність становила 14 господарств Ружинського та 25 Ємільчинського районів. До моделі включено такі параметри: y – обсяг виробництва кормів на 1 га (МДж), x_1 – площа кормових культур (га), x_2 – основний капітал (тис.грн), x_3 – енергетичні ресурси (тис. грн), x_4 – матеріальні ресурси (тис. грн), x_5 – інноваційні технології (тис. грн), x_6 – витрати на інноваційні сорти (тис. грн). Розв'язання рівнянь показало, що найдостовірніші результати одержано за використання лінійної функції, яка враховує найбільшу частину варіації коефіцієнта обсягу виробництва кормів. З рівняння регресії видно, що з врахованих факторів найбільший вплив на обсяг виробництва кормів з 1 га мають інноваційні сорти кормових культур та конкурентоспроможні технології їх вирощування. Зокрема, збільшення витрат на інноваційні сорти на одиницю веде до збільшення виробництва кормів з 1 га на 41,2%; збільшення витрат на інноваційні технології – на 21,6%. Розрахований коефіцієнт множинної кореляції ($R = 0,955$) вказує на тісний зв'язок обсягу виробництва кормів із зазначеними факторам, а коефіцієнт множинної детермінації, що становить 0,7282, означає, що варіація обсягу виробництва кормів з 1 га у зв'язку зі зміною зазначених факторів становить 72,8%.

Ґрунтуючись на вищеприведених розрахунках, пропонується до впровадження структура кормових площ у господарствах Ружинського і Ємільчинського району з поєднанням високоврожайних інноваційних і традиційних культур та конкурентоспроможних технологій їх вирощування. Впровадження запропонованих напрямів сприятиме зростанню урожайності кормових культур вдвічі, середня урожайність становитиме 30,4 к. од./га (за досягнутого рівня у 2009 р. 15,8 ц к. од /га), що дозволить скоротити площі під кормовими культурами на 21% у Ружинському районі і на 47% у

Ємільчинському, забезпечуючи тваринництво в повному обсязі необхідними та збалансованими кормами.

В результаті вибору доцільніших систем сівозмін кормових культур, підбору та поєднання традиційних та інноваційних кормових культур, впровадження новітніх конкурентоспроможних технологій економічна ефективність кормовиробництва підвищиться до 2015 р. у підприємствах Ружинського району на 15,1 %, а в господарствах Ємільчинського району на 26,5%. Отже, ці райони можна охарактеризувати як такі, що мають вагомий потенціал для ініціювання процесу формування кластеру кормової продукції у Житомирській області.

Ідея формування регіонального кормового кластеру полягає у поглибленні процесів інтеграції, передумовами якого є необхідність оптимізації використання природних та економічних ресурсів, поглиблення процесів інтеграції підприємств-виробників, обслуговуючої інфраструктури та розширення міжгалузевого співробітництва. Створення та розвиток кластеру кормової продукції, а також інтеграція до його структури досліджуваних сільськогосподарських підприємств Ружинського і Ємільчинського районів забезпечить суттєве підвищення ефективності кормовиробництва сільськогосподарських підприємств, за рахунок покращання якості кормової продукції, збільшення обсягів її виробництва, удосконалення технологій вирощування та впровадження інноваційних кормових культур.

Реалізація розроблених пропозицій сприятиме активізації інноваційної діяльності у сільському господарстві в цілому і, як результат, – підвищенню ефективності аграрного сектору економіки України.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі викладено теоретико-методологічні положення та запропоновано напрями розв'язання наукового завдання зростання ефективності кормовиробництва на інноваційній основі.

За результатами проведеного дисертаційного дослідження можна зробити такі висновки:

1. На підставі узагальнення наукових досліджень теоретично доведено, що під ефективністю кормовиробництва слід розуміти здатність галузевої системи до максимального виробництва високоякісних кормів за постійного застосування інновацій задля економії витрат і збереження ресурсів. В авторському баченні ця економічна категорія відображає підвищення результативності кормовиробництва за рахунок впровадження інновацій, і забезпечує здатність галузі до збільшення виробництва якісних кормових ресурсів з метою повноцінного забезпечення тваринництва кормами.

2. Встановлено, що крім загальнозживаних методик оцінювання ефективності галузі кормовиробництва, доцільно застосовувати метод DEA

(аналіз оболонки даних). Сутність такої методики, на відміну від існуючої, полягає в тому, що вона дає можливість одночасно оцінити ефективність кормовиробництва сільськогосподарських підприємств як за ступенем використання кожного окремого ресурсу так і у їх взаємозв'язку й одночасно визначити вплив інноваційної складової на продуктивність та ефективність галузі.

3. Обґрунтовано сутність найвагоміших чинників, що стимулюють пропозицію кормів: вартість дизельного пального і мінеральних добрив, оскільки у структурі сумарного приросту пропозиції їх частка становить 35-36 % і ціну реалізації кормів, частка якої становить 16%. Найвагоміший вплив на попит кормів мають: наявність умовного поголів'я тварин близько 40% та ціна –39%. Врахування останніх дає змогу спрогнозувати обсяги попиту та пропозиції на довгострокову перспективу.

4. Доведено, що вплив інноваційного фактору на економіку кормовиробництва має здійснюватися за умови досягнення єдності інтересів і встановлення злагоджених стосунків між державою, наукою, виробництвом та узгодженням інноваційної політики з науково-технічною, бюджетно-фінансовою, грошово-кредитною, промисловою, зовнішньоторговельною тощо. Посилення державної підтримки сприятиме підвищенню ефективності галузі кормовиробництва в цілому.

5. При оцінці сучасного стану економічної ефективності кормовиробництва встановлено, що зростання результативності кормовиробництва прямо залежить від технічної і аллокативної ефективності та технологічних змін. За методом DEA визначено, що резерви підвищення ефективності галузі для більшості сільськогосподарських підприємств на 30-70% залежать від раціонального використання усіх ресурсів.

6. За допомогою економіко-математичної моделі статистичних рівнянь залежностей, побудованої за даними вибіркової сукупності підприємств 14 господарств Ружинського та 25 Ємільчинського районів, виявлено, що з врахованих факторів найбільший вплив на обсяг виробництва кормів з 1 га мають інноваційні сорти кормових культур та інноваційні технології їх вирощування. Зокрема, збільшення витрат на інноваційні сорти на одиницю призводить до збільшення виробництва кормів з 1 га на 41,2%; збільшення витрат на інноваційні технології – на 21,6%. Розрахований коефіцієнт множинної кореляції ($R = 0,955$) вказує на тісний зв'язок обсягу виробництва кормів із зазначеними факторами, а коефіцієнт множинної детермінації, що становить 0,7282, означає, що варіація обсягу виробництва кормів з 1 га у зв'язку із зміною зазначених факторів становить 72,8%.

7. Встановлено, що підвищення ефективності кормовиробництва можна здійснити шляхом створення кормового кластеру, який має інноваційну, конкурентоспроможну та соціальну спрямованість. Внутрішня та зовнішня інфраструктура кормового кластеру забезпечуватимуть переваги у темпах зростання виробництва кормів, їх якості та інноваційно-інвестиційну привабливість галузі.

8. Підтверджено, що резервом підвищення ефективності кормовиробництва сільськогосподарських підприємств може бути оптимальний розподіл ресурсів. Для вирішення зазначеного завдання розроблено економіко-математичну модель, результатом якої є оптимізація кормових площ із раціональним поєднанням традиційних та інноваційних кормових культур у Зонах Полісся і Лісостепу. Це дозволяє збільшити виробництво якісних кормів на 45%, знизити їх собівартість на 30% та максимізувати окупність кормів продукцією тваринництва на 25%.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

у наукових фахових виданнях:

1. Грабчук І.Ф. Якість молока та м'яса сільськогосподарських підприємств Житомирського регіону у контексті євроінтеграційних вимог / І.Ф. Грабчук // Збірник наукових праць Волинського національного університету ім. Лесі Українки – Луцьк: Вид-во «Вежа», 2008. – Т.7 – С.168-177.

2. Грабчук І.Ф. Кормовиробництво як основа розвитку тваринництва / І.Ф. Грабчук // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. ДНУ. – Дніпропетровськ, 2009. – Вип. 247: в 6 т. – Том V. – С. 1236 – 1242.

3. Грабчук І.Ф. Тенденції становлення і розвитку ринку кормів / Грабчук І.Ф. // Наук.-теорет. зб. «Вісник ЖНАЕУ».– Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2009. – Вип. №2 (25), т.2. – С. 77-84.

4. Грабчук І.Ф. Кластеризація як інноваційний підхід до організації виробництва кормової продукції / І.Ф. Грабчук // Вісник ХНАУ «Економіка АПК і природокористування».: Вид-во ХНАУ ім. В.В. Докучаєв – Харків, 2009. – Вип. №14. – С. 300-307.

5. Павловська Л.Д. Загальна продуктивність факторів кормовиробництва та чинники її зростання [Електронний ресурс] / Л.Д.Павловська Л.Д., І.Ф. Грабчук // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. № 2(4). – Режим доступу: http://www/nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2010/2/10_pldkchz.pdf. (Автором визначено та обгрунтовано чинники, які впливають на продуктивність факторів у кормовиробництві).

в інших наукових виданнях:

6. Грабчук І.Ф. Стан виробництва і якість основних видів тваринницької продукції Житомирської області / І.Ф. Грабчук // Матеріали III міжфак. наук.-практ. конф. молодих вчених [«Формування стратегії регіонального АПК»], (Житомир, 31 трав. 2007 р.) / Житомирський державний агроекологічний університет. – Житомир: Вид-во «ДАУ», 2007.– С.114-117.

7. Грабчук І.Ф. Значення галузі тваринництва у вирішенні проблеми продовольчої безпеки / І.Ф. Грабчук // Матеріали II Міжфак. наук.-практ. конф. молодих вчених [«Формування стратегії регіонального АПК»], (Житомир, 11 трав. 2006 р.) / Житомирський державний агроєкологічний університет. – Житомир: Вид-во «ДАУ», 2006.– С.3-6.

8. Грабчук І.Ф. Стан кормової бази та її вплив на рівень виробництва тваринницької продукції в сільськогосподарських підприємствах Житомирської області / І.Ф. Грабчук // Матеріали IV міжфак. наук.-практ. конф. молодих вчених [«Формування стратегії регіонального АПК»], (Житомир, 30 трав. 2008 р.) / Житомирський державний агроєкологічний університет. – Житомир: Вид-во «ДАУ», 2008.– С.117-120.

9. Грабчук І.Ф. Інтеграція України в світовий економічний простір / І.Ф. Грабчук // Матеріали наук.-практ. конф. [«Молодь і освіта. Європейський вибір»], (Житомир, 16 берез. 2007 р.) / Житомирська філія європейського університету. – Житомир: Вид-во «ЖДУ ім. І. Франка», 2007.– С. 147-149.

10. Грабчук І.Ф. Формування продовольчої безпеки в сучасних умовах розвитку агропромислового комплексу / І.Ф. Грабчук // Матеріали VII міжвуз. студентської наук.-практ. конф. [«Молодь України в соціально-економічних процесах XXI століття»], (Житомир, 15 квіт. 2009 р.) / Житомирська філія європейського університету – Житомир: Вид-во «ЖДУ ім. І. Франка», 2009. – С. 3 – 6.

11. Грабчук І.Ф. Регіональні аспекти виробництва кормів / І.Ф. Грабчук // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених. [«Формування конкурентних переваг аграрної продукції в умовах глобалізації економіки»], (Житомир, 14 трав. 2009 р.) / Житомирський національний агроєкологічний університет. – Житомир: Вид-во «ЖНАЕУ», 2009. – С. 54 – 57.

12. Грабчук І.Ф. Інноваційний розвиток кормовиробництва / І.Ф. Грабчук // Матеріали Всеукр., наук.-практ. конф., присвячені 10-річчю ф-ту аграр. менеджменту. [«Розвиток агробізнесу в Україні: проблеми, пріоритети, перспективи»], (Житомир, 25 берез. 2010 р.) / Житомирський національний агроєкологічний університет. – Житомир: Вид-во «ЖНАЕУ», 2010. – С. 136 – 139.

13. Грабчук І.Ф. Проблеми інноваційного розвитку в кормовиробництві / І.Ф. Грабчук // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Зрівноважений розвиток регіонів в умовах глобалізації»], (Житомир, 15 квіт. 2010 р.) / Житомирський національний агроєкологічний університет. – Житомир: ПП «Рута», 2010. – С. 44-47.

14. Грабчук І.Ф. Підвищення ефективності кормовиробництва / І.Ф. Грабчук // Матеріали шостої міжфак. наук.-практ. конф. молодих вчених [«Формування стратегії розвитку регіонального АПК»], (Житомир, 14 трав. 2010 р.) / Житомирський національний агроєкологічний університет. – Житомир: Вид-во «ЖНАЕУ», 2010. – С.35-38.

15. Грабчук І.Ф. Тенденції розвитку кормовиробництва у Житомирській області / І.Ф. Грабчук // Матеріали VII Пленуму Співки економістів України та

Всеукр. наук.-практ. конф. [«Агропромисловий комплекс України: стан та перспективи розвитку»], (Житомир, 26 верес. 2008 р.) / Житомирський національний агроекологічний університет. – Київ: Вид-во «Аратта», 2009. – С. 276 – 284.

АНОТАЦІЯ

Грабчук І.Ф. Інноваційна складова зростання ефективності кормовиробництва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Вінницький національний аграрний університет, Вінниця, 2011.

У дисертації розглядаються теоретичні, методичні та практичні аспекти підвищення ефективності кормовиробництва за рахунок інноваційної складової. Удосконалено трактування поняття «ефективність кормовиробництва» з урахуванням мети та цілей її формування в умовах розвитку науково-технічного прогресу. Обґрунтовано необхідність застосування інноваційної складової кормовиробництва та визначено її вплив на результативність господарювання. Запропоновано методичний підхід до оцінки ефективності інновацій у кормовиробництві сільськогосподарських підприємств.

Визначено основні напрями найбільш ефективного використання ресурсного потенціалу галузі кормовиробництва. Сформовано пропозиції щодо використання інтегрального показника та коефіцієнта ефективності інновацій у кормовиробництві для оцінки його результативності. Надано пропозиції щодо участі держави в активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Розроблено та обґрунтовано методологічні засади створення територіально-виробничого кластеру. Визначено перспективи підвищення результативності кормовиробництва на інноваційній основі.

Ключові слова: продуктивність факторів кормовиробництва, інтегральний показник ефективності; коефіцієнт ефективності інновацій, інноваційні кормові культури, кластер кормової продукції, сільськогосподарські підприємства.

АННОТАЦИЯ

Грабчук И.Ф. Инновационная составляющая эффективности кормопроизводства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности) – Винницкий национальный аграрный университет, Винница, 2011.

В диссертационной работе рассматриваются теоретические, методические и практические аспекты повышения эффективности кормопроизводства за счет инновационной составляющей. На основе изучения работ отечественных и зарубежных ученых усовершенствовано толкование понятия «эффективность

кормопроизводства» с учетом цели и направлений ее формирования в условиях развития научно-технического прогресса. Наиболее важными источниками повышения эффективности кормопроизводства являются рост производительности труда, снижение трудо-, фондо- и материалоемкости кормовых культур. Активное использование определенных факторов повышения эффективности кормопроизводства предусматривает осуществление комплекса инноваций, а именно: создание инновационных и усовершенствование существующих технологий выращивания кормовых культур, сортов и кормосмесей, кормоуборочной техники, прогрессивных методов и форм организации кормопроизводства, поддержания научно обоснованного севооборота зернофуражных и кормовых культур, а также организация рационального использования кормов. Реализация вышеизложенных мероприятий повышения эффективности кормопроизводства осуществляется в системе управления производством кормовых ресурсов, на которую влияют факторы внутренней и внешней среды. Внутринние факторы: технология, техника и машины, человеческий фактор, организация производства кормов на предприятии. Внешние факторы: осуществляемая государством экономическая и социальная политика, нормативно-законодательная база, финансовые мероприятия и стимулы, экономические правила и нормативы, создание рыночной, производственной, инновационной и социальной инфраструктур.

Исследованы методические подходы к оценке эффективности инноваций в кормопроизводстве сельскохозяйственных предприятий. Разработана методика интегральной оценки инноваций отрасли, которая основана на использовании экономической, экологической и энергетической эффективности, а также на этой основе осуществлен прогноз уровня эффективности кормопроизводства отечественных сельскохозяйственных предприятий на ближайшую перспективу.

Значительное внимание в работе уделено изучению тенденций и проблем развития кормопроизводства на предприятиях разных форм собственности Житомирской области. Несмотря на благоприятные природно-климатические условия, в отрасли кормопроизводства наблюдаются негативные структурные изменения. Резкое сокращение валового производства кормов по всем категориям хозяйств является следствием сокращения посевных площадей и снижения урожайности. Актуальными проблемами сельскохозяйственных предприятий являются дефицит финансовых ресурсов, низкий уровень государственной финансовой поддержки, отсутствие эффективной инновационной инфраструктуры, ограниченный доступ к информационным ресурсам. В результате исследования обоснована необходимость создания регионального кормового кластера, как экономического субъекта хозяйствования.

С целью изучения современного состояния и проблем повышения эффективности инноваций на предприятиях Житомирской области было проведено исследование количественного влияния основных инновационных факторов на уровень эффективности кормопроизводства. Разработана модель линейной зависимости с учетом внедрения инноваций в отрасль. Определена тенденция повышению уровня эффективности кормопроизводства за счет

внедрения новейших сортов кормовых культур и кормосмесей, а также технологий их выращивания. Предложена оптимизационная структура посевной площади, которая позволит сократить посевную площадь кормовых культур в Ружинском районе на 21%, в Емильчинском на 47%, обеспечивая при этом отрасль животноводства полноценными и высококачественными кормами.

Обоснованы перспективные направления совершенствования экономических взаимоотношений между субъектами кормопроизводства. Приоритетным направлением развития интеграционных процессов в кормопроизводстве на перспективу определено создание кормового кластера, участники которого работают на основе усовершенствованных экономических отношений между ними и способствуют активизации инновационных процессов в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: продуктивность факторов кормопроизводства, интегральный показатель эффективности, коэффициент эффективности инноваций, инновационные кормовые культуры, кластер кормовой продукции, сельскохозяйственные предприятия.

Summary

Grabchuk I.F. The innovative component of enhancing the efficiency of fodder production. – Manuscript.

The thesis for a Candidate degree in Economics, in speciality 08.00.04. – Economics and Management of Enterprises (according to the types of economic activities). – Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, 2011.

The thesis highlights the theoretical and practical aspects of enhancing the efficiency of fodder production at the expense of its innovative component. The interpretation of the concept of the efficiency of fodder production with due respect to the aim and goals of its formation under the conditions of advancing science and technology is improved. The necessity of determining the economic efficiency of using the innovative component of fodder production and its effects on the fodder production efficiency are substantiated. The methodical approach to assessing the efficiency in fodder production on the innovative bases is suggested.

The main directions for the most efficient use of labour potentials of the fodder production branch are determined. The proposals related to the use of the integral index and coefficient of efficiency of innovations in fodder production for assessing its efficiency are formulated. The suggestions aimed at intensifying of agricultural enterprises are given. The methodological and production cluster are developed and substantiated. The prospects of enhancing the efficiency of fodder production on the innovate basis are determined.

Key words: efficiency of factors of fodder production; general, technological and allocation efficiency; integral index of efficiency; coefficient of efficiency of innovations; innovative fodder crops; fodder produce cluster; efficiency.